

УДК 347.6:341.9:34(37)

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.17>

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ РОЗІРВАННЯ ЗАРУЧИН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ВІД РИМСЬКОГО ДО СУЧАСНОГО СІМЕЙНОГО ПРАВА

Зубарева А.Є.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0005-5232-7979*

Грабинський М.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0001-8338-8810*

Зубарева А.Є., Грабинський М.І. Правові наслідки розірвання заручин: порівняльно-правовий аналіз від римського до сучасного сімейного права.

Стаття присвячена дослідженню правових наслідків розірвання заручин та еволюції їх правового регулювання від римського права до сучасного сімейного права. Проаналізовано правову природу заручин у римському праві, де вони розглядалися як домовленість про майбутній шлюб та могли породжувати певні майнові наслідки. Розкрито подальшу трансформацію відповідного інституту у праві нового часу та сучасних правових системах. На основі порівняльно-правового аналізу досліджено підходи до визначення правових наслідків розірвання заручин у різних правових традиціях, зокрема в англо-американському праві, праві континентальної Європи (на прикладі Німеччини та Франції), а також у праві Китайської Народної Республіки та України. Встановлено, що у сучасному праві заручини, як правило, не створюють юридичного обов'язку укладення шлюбу, що зумовлено принципом свободи шлюбу, однак у низці правових систем, зберігаються окремі майнові наслідки їх припинення, пов'язані з відшкодуванням витрат або поверненням подарунків. Обґрунтовано, що підходи до врегулювання відповідних відносин варіюються від законодавчо закріплених моделей до гнучких механізмів, сформованих судовою практикою та звичаями. Водночас встановлено, що сучасний підхід до правового регулювання заручин відображає загальну тенденцію розвитку сімейного права, спрямовану на мінімізацію втручання держави у сферу особистих відносин та посилення автономії волі учасників сімейних правовідносин. Це зумовлює трансформацію інституту заручин із правової конструкції, що могла породжувати відповідальність за порушення обіцянки шлюбу, у переважно соціально-правове явище, у межах якого юридичного значення набувають, насамперед, окремі майнові аспекти відповідних відносин. Окрему увагу приділено визначенню права, що підлягає застосуванню у відносинах із іноземним елементом. Встановлено, що ключовим є питання правової кваліфікації заручин, від якого залежить вибір колізійної прив'язки та застосовного права, зокрема *lex personalis*, *lex contractus* та *lex loci delicti*. Доведено, що відсутність єдиного підходу до кваліфікації заручин зумовлює складність правозастосування у транскордонних відносинах. Це свідчить про необхідність вироблення більш узгоджених підходів як у національному, так і в міжнародному правовому вимірі. Зроблено висновок про відсутність уніфікованого підходу до визначення правових наслідків розірвання заручин та необхідність подальшого комплексного дослідження цієї проблематики.

Ключові слова: заручини, розірвання заручин, порівняльне цивільне право, міжнародне приватне право, колізійні норми, римське право.

Zubareva A.Y., Hrabynskiy M.I. Legal consequences of the termination of engagement: a comparative legal analysis from Roman to Modern family law.

The article is devoted to the analysis of the legal consequences of the termination of engagement and the evolution of their regulation from Roman law to modern family law. The legal nature of

engagement in Roman law is examined, where it was regarded as an agreement to conclude a future marriage and could entail certain proprietary consequences. The subsequent transformation of this institution in modern legal systems is also explored. Based on a comparative legal analysis, the study investigates different approaches to determining the legal consequences of broken engagements across various legal traditions, including Anglo-American law, continental European law (with particular reference to Germany and France), as well as the law of the People's Republic of China and Ukraine. It is established that, in modern law, engagement generally does not create a legal obligation to marry, reflecting the principle of freedom of marriage. However, in a number of legal systems certain proprietary consequences of its termination are still preserved, particularly in relation to compensation of expenses and restitution of gifts. It is substantiated that regulatory approaches vary from codified legal models to flexible mechanisms shaped by judicial practice and customary norms. At the same time, it is demonstrated that the modern approach to the regulation of engagement reflects a broader trend in family law aimed at minimizing state interference in personal relationships and strengthening the autonomy of the parties. This leads to the transformation of engagement from a legal construct that could entail liability for breach of a promise to marry into a predominantly socio-legal phenomenon, where legal significance is primarily attached to certain proprietary aspects of such relationships. Special attention is paid to determining the applicable law in relations involving a foreign element. It is established that the key issue is the legal classification of engagement, which determines the relevant connecting factors and applicable law, including *lex personalis*, *lex contractus* and *lex loci delicti*. It is argued that the absence of a unified approach to the classification of engagement complicates law enforcement in cross-border cases and highlights the need for more coherent approaches at both the national and international levels. The article concludes that there is no uniform model for regulating the legal consequences of broken engagements and that further comprehensive research in this area is required.

Key words: engagement, termination of engagement, comparative civil law, private international law, conflict-of-law rules, Roman law.

Постановка проблеми. Інститут заручин належить до традиційних правових явищ, які формувалися у межах розвитку сімейних відносин та відображали підходи суспільства до підготовчого етапу укладення шлюбу. Ще у римському праві заручини («*sponsalia*») розглядалися як домовленість сторін про намір укласти шлюб у майбутньому та виконували важливу соціально-правову функцію у процесі створення сім'ї. У різні історичні періоди правове значення заручин зазнавало істотних змін: від інституту, що міг породжувати певні юридичні наслідки у разі його безпідставного розірвання, до переважно соціального або морального зобов'язання. Заразом у правових системах нового часу – сформувався підхід, відповідно до якого порушення обіцянки шлюбу могло слугувати підставою для звернення до суду з вимогою про відшкодування шкоди, у зв'язку із підготовкою шлюбних церемоній чи відшкодування за цінні подарунки.

За загальним правилом, у сучасному сімейному праві держав – заручини не створюють юридичного обов'язку укласти шлюб, оскільки це зумовлено дотримання принципів свободи шлюбу та автономії волі особи у сфері сімейних відносин. Разом з тим, у законодавстві окремих держав зберігаються певні правові наслідки розірвання заручин. Підходи до врегулювання таких питань істотно різняться залежно від правової системи: у деяких державах відповідні положення прямо закріплені у нормах сімейного або цивільного законодавства, тоді як в інших – формуються переважно у судовій чи звичаєвій практиці.

Метою дослідження є з'ясування правових наслідків розірвання заручин та еволюції їх правового регулювання від римського права до сучасного сімейного права на основі порівняльно-правового аналізу.

Стан опрацювання проблематики. На сучасному етапі інститут заручин не отримав значного висвітлення у національній правовій доктрині. У більшості наукових досліджень питання заручин або взагалі не розглядаються, або аналізуються у межах загальної проблематики правового регулювання шлюбних відносин. Зокрема, окремі аспекти, пов'язаних із укладенням та припиненням шлюбу, досліджувалися у працях таких науковців, як Бошко В., Муромцева С., Матвеева Г., Савченко Л., Сафончика О., Свердлова Г., Абдель Фатаха А., Харитонова Є., Шимона С., Шевченко Я., Шульгіна В. та інших. Натомість окремі аспекти окресленої теми знайшли відображення у зарубіжній правовій доктрині. Зокрема, питання історичного розвитку інституту заручин та

його значення у римському праві досліджуються у працях Sütken E., правова природа обіцянки шлюбу та її трансформація у сучасному праві аналізується у роботах Juan Manuel Blanch Nougues, а історичні та соціально-правові аспекти відповідальності за розірвання заручин висвітлюються у дослідженнях Simmonds A. З урахуванням наведеного можна констатувати, що проблема правових наслідків розірвання заручин залишається недостатньо дослідженою у національній правовій науці, що зумовлює необхідність її подальшого комплексного аналізу з урахуванням історичного розвитку відповідного інституту та сучасних підходів до його правового регулювання у різних правових системах.

Виклад основного матеріалу. У римському праві інститут заручин пов'язувався із поняттям «*sponsalia*» – попередньої домовленості між сторонами щодо укладення шлюбу у майбутньому. У цьому контексті заручини розглядалися як обіцянка сторін укласти шлюб у майбутньому. Зокрема, як підкреслює Sütken E., римські юристи визначали заручини як «обіцянку щодо укладення шлюбу» (*evlenmeye ilişkin vaatte bulunma*) [1, р. 171]. Хоча примушування до укладення шлюбу у римському праві не допускалося, оскільки заручини розглядалися лише як взаємна обіцянка майбутнього шлюбу (*sponsalia sunt mentio et repromissio nuptiarum futurarum*), вони визнавалися домовленістю сторін щодо укладення шлюбу у майбутньому, для виникнення якої достатньо було простої згоди сторін (*sufficit nudus consensus ad constituenda sponsalia*) (D. 23.1.1; D. 23.1.4). [2]. Разом з тим у римському праві існували й майнові аспекти відносин між майбутнім подружжям: у джерелах *Corpus Juris Civilis* згадуються дарування, здійснені у зв'язку з майбутнім шлюбом (*donatio ante nuptias*), правовий режим яких визначався у Кодексі Юстиніана, зокрема передбачалося, що у разі неукладення шлюбу особа могла вимагати повернення таких дарувань (С. 5.3.2). [3]. У науковій літературі також підкреслюється, що інститут заручин історично формувався на перетині правових і моральних засад. Як зазначає Juan Manuel Blanch Nougues, сам термін «*sponsalia*» походить від дієслова «*spondere*» – «обіцяти», що відображає давньоримську практику давати взаємну обіцянку укласти шлюб у майбутньому. У римських джерелах наголошується, що назва цього інституту пов'язана саме зі звичаєм «обіцяти майбутній шлюб», що стало підґрунтям формування відповідної правової конструкції [4, Р. 32]. Автор також звертає увагу на погляди юриста *Servius Sulpicius*, одного з найвідоміших правознавців республіканської епохи, який у праці *De dotibus* пояснював зміст відповідного звичаю. За його описом, заручини передбачали взаємний обмін обіцянками між сторонами, після чого вони набували статусу наречених, що свідчить про сприйняття заручин як домовленості, заснованої на взаємних зобов'язаннях сторін [4, р. 32–33]. Таким чином, римське право, з одного боку, виходило з принципу свободи укладення шлюбу та недопустимості примушування до нього, а з другого – визнавало заручини домовленістю сторін щодо майбутнього шлюбу, яка могла мати певне юридичне значення, зокрема у сфері майнових відносин між сторонами.

Подальший розвиток відповідного інституту відображений у дослідженнях новітньої правової історії. Зокрема, Simmonds A. звертає увагу на те, що у справах того часу про порушення обіцянки шлюбу – заручальна каблучка поступово набула значення важливого доказу домовленості про майбутній шлюб, виступаючи матеріальним символом заручин у судовій практиці. Дослідниця підкреслює, що у процесі розгляду таких справ суди дедалі частіше зверталися до матеріальних атрибутів романтичних відносин, які слугували своєрідним візуальним підтвердженням домовленості про шлюб. У цьому контексті заручальна каблучка набувала значення не лише символічного атрибута заручин, а й важливого елемента доказування, оскільки сторони та суди використовували її як матеріальне підтвердження обіцянки майбутнього шлюбу. При цьому, як зазначає дослідниця, у відповідних судових процесах інтимні атрибути романтичних відносин, фактично трансформувалися у юридичні докази, за допомогою яких суди намагалися об'єктивувати факт існування обіцянки шлюбу [5, р. 398; 406–407]. Водночас аналіз відповідної судової практики свідчить, що позови про порушення обіцянки шлюбу виконували також певну соціальну функцію, оскільки через судовий розгляд таких справ суспільство фактично контролювало дотримання моральних очікувань, пов'язаних із заручинами та укладенням шлюбу [5, р. 401–402]. Таким чином, заручини виконували не лише підготовчу функцію щодо майбутнього шлюбу, а й мали важливе соціально-правове значення, оскільки засвідчували серйозність намірів сторін та формували підґрунтя для виникнення певних взаємних очікувань і зобов'язань.

З розвитком сімейного права у ХХ–ХХІ ст. підходи до правового значення заручин зазнали істотних змін. У сучасних правових системах відмовлено від можливості примушування до укла-

дення шлюбу або стягнення компенсації за порушення обіцянки шлюбу. Водночас окремі правові наслідки розірвання заручин, передусім майнового характеру, збереглися у законодавстві багатьох держав.

У праві англо-американської традиції історично існували спеціальні позови, спрямовані на захист інтересів сторони, яка зазнала шкоди внаслідок порушення обіцянки шлюбу. Зокрема, так звані позови щодо порушення інтимних або шлюбних відносин (*heart-balm actions*), до яких належав позов про порушення обіцянки шлюбу (*breach of promise to marry*), дозволяли вимагати компенсацію за наслідки розірвання заручин. Як зазначає Carter E., такі позови входили до групи так званих *amatory torts* («любовні делікти»), що охоплювали низку деліктів, пов'язаних із порушенням інтимних або шлюбних відносин, зокрема делікт відчуження подружньої прихильності (*alienation of affections*), делікт подружньої зради з участю третьої особи (*criminal conversation*), делікт спокушення (*seduction*) [6, р. 687–688]. Однак із розвитком сімейного права та зміною соціальних уявлень про шлюб, такі позови поступово втратили своє значення, а в більшості юрисдикцій були скасовані законодавчо.

У результаті сучасне право, як правило, не передбачає відповідальності за саме порушення обіцянки шлюбу, зосереджуючись, натомість, на окремих майнових наслідках розірвання заручин. Одним із найбільш поширених питань у судовій практиці є визначення правового режиму заручальної каблучки. Як зазначає Walsh A., у більшості штатів США заручальна каблучка розглядається як умовний дарунок (*conditional gift*), переданий у розрахунок на укладення шлюбу. Відповідно, якщо шлюб не відбувається, умова дарування вважається невиконаною, а право власності на відповідний дарунок не переходить остаточно до обдарованої особи [7, р. 68]. Водночас у судовій практиці сформувалися різні підходи до вирішення спорів щодо такого майна після розірвання заручин. Зокрема, як підкреслює автор, у праві окремих штатів тривалий час застосовувався підхід, заснований на встановленні вини сторін (*fault-based approach*), відповідно до якого право на заручальну каблучку визначалося з урахуванням того, яка сторона була винною у припиненні заручин [7, р. 68–69]. Сучасна тенденція розвитку права полягає у поступовій відмові від аналізу вини сторін та переході до *no-fault* моделі, за якою вирішальним є сам факт того, що шлюб не був укладений. У такому разі заручальна каблучка підлягає поверненню дарувальнику незалежно від того, хто ініціював припинення заручин [7, р. 70–71]. Таким чином, у праві англо-американської традиції відбувся поступовий перехід від деліктної відповідальності за порушення обіцянки шлюбу до врегулювання переважно майнових наслідків розірвання заручин, що відображає загальну тенденцію розвитку сучасного сімейного права, спрямовану на мінімізацію втручання держави у сферу особистих відносин.

Якщо звернутися до правових систем континентальної Європи, можна побачити, що юридичні наслідки розірвання заручин у низці держав прямо передбачені законодавством. Показовим прикладом такого підходу є правове регулювання заручин у Німеччині. Відповідні положення містяться у Німецькому цивільному кодексі (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*), який у §§1297–1302 визначає правовий режим заручин. Насамперед законодавець закріплює принцип свободи укладення шлюбу: відповідно до §1297 BGB із заручин не може бути подано позов про укладення шлюбу, що виключає юридичний примус до вступу в шлюб, навіть за наявності відповідної домовленості між сторонами. Крім того, кодекс передбачає майнові наслідки припинення заручин. Так, згідно з §1298 BGB, сторона, яка без поважної причини відмовилася від укладення шлюбу, може бути зобов'язана відшкодувати іншій стороні витрати, понесені у зв'язку з підготовкою до шлюбу, зокрема витрати, пов'язані з організацією весільної церемонії або підготовкою до спільного побуту. Також окремо врегульовано питання подарунків: відповідно до §1301 BGB, у разі якщо шлюб не був укладений, подарунки, зроблені з нагоди заручин, підлягають поверненню [8]. Таким чином, німецьке законодавство поєднує відсутність примусу до укладення шлюбу з можливістю врегулювання майнових наслідків розірвання заручин, що свідчить про прагнення забезпечити баланс між автономією волі сторін та захистом їхніх майнових інтересів.

На відміну від німецького підходу, французьке законодавство не містить спеціальних норм, які б безпосередньо регулювали правовий режим заручин. Такі правові наслідки їх розірвання формуються на основі загальних положень цивільного права. Наприклад, у разі заподіяння шкоди внаслідок винної або недобросовісної поведінки однієї зі сторін може застосовуватися деліктна відповідальність відповідно до ст. 1240 *Code civil*. При цьому саме по собі розірвання заручин не тягне відповідальності, якщо воно не супроводжується такою поведінкою. Питання подарунків,

здійснених у зв'язку із майбутнім шлюбом, вирішується з урахуванням загальних положень про дарування. Зокрема, відповідно до ст. 1088 Code civil, дарування, здійснене на користь майбутнього шлюбу, втрачає силу у разі, якщо шлюб не був укладений, що у правозастосовній практиці використовується як підстава для повернення подарунків, переданих у зв'язку із заручинами [9]. Таким чином, у французькому праві відсутність спеціального регулювання заручин компенсується застосуванням загальних цивільно-правових механізмів, що забезпечує гнучкий підхід до визначення правових наслідків їх розірвання.

Необхідно зауважити, що особливості правового регулювання наслідків розірвання заручин у праві Китайської Народної Республіки (КНР) визначаються поєднанням загальних положень цивільного законодавства та судової практики. Цивільний кодекс КНР не містить спеціальних норм щодо заручин, однак закріплює ключові принципи цивільного права. Зокрема, відповідно до ст. 5 Цивільного кодексу КНР, цивільні правовідносини здійснюються на засадах добровільності, що означає свободу особи у вирішенні питання створення чи припинення правових зв'язків, а також принцип добросовісності, що вимагає чесної поведінки учасників цивільних відносин (ст. 7 ЦК КНР). У ст. 10 ЦК КНР допускає застосування звичаїв у разі відсутності прямого законодавчого регулювання, що має особливе значення для відносин, пов'язаних із заручинами [10]. Конкретизація правових наслідків розірвання заручин здійснюється і у судовій практиці. Зокрема, у тлумаченні Верховного народного суду КНР 2024 року щодо спорів, пов'язаних із заручальними подарунками, зазначається, що у разі якщо шлюб не був укладений, вимоги про повернення таких подарунків, як правило, підлягають задоволенню. Суди враховують обставини справи, зокрема мету передачі майна, місцеві звичаї, тривалість відносин між сторонами, розмір подарунків та їх фактичне використання, а також відмежовують заручальні подарунки від звичайних витрат, які не підлягають поверненню [11]. Таким чином, у китайському праві юридичні наслідки розірвання заручин формуються переважно через механізм повернення заручальних подарунків у поєднанні із застосуванням загальних принципів цивільного права та врахуванням звичаїв, що свідчить про гнучкий і контекстуальний підхід до врегулювання цих відносин.

У праві України юридичні наслідки розірвання заручин визначаються як на рівні конституційних засад, так і галузевого законодавства. У вітчизняній правовій доктрині підкреслюється, що розвиток сімейного законодавства України супроводжувався суттєвим оновленням підходів до регулювання сімейних відносин, зокрема звуженням втручання держави та розширенням автономії їх учасників. Так, у висновках Інституту законодавства відзначалося, що значну кількість положень Сімейного кодексу України наповнено новим прогресивним змістом, а учасникам сімейних відносин надано можливість самостійно визначати свої права та обов'язки [12, С. 235]. Зокрема, у ст. 51 Конституції України наголошується, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка, і це відображає загальний принцип свободи шлюбу [13]. Конкретизація відповідних положень здійснюється і у сімейному законодавстві. Так, ст. 31 Сімейного кодексу України передбачає майнові наслідки відмови від вступу в шлюб. Зокрема, у разі відмови однієї зі сторін від укладення шлюбу вона зобов'язана відшкодувати іншій стороні витрати, понесені у зв'язку з підготовкою до реєстрації шлюбу та весілля, якщо така відмова не була зумовлена поважними причинами. Крім того, у разі отримання подарунка, у зв'язку з майбутнім шлюбом, договір дарування може бути розірваний судом на вимогу дарувальника, що тягне обов'язок повернення подарованого майна або відшкодування його вартості [14]. У цьому контексті вітчизняна правова доктрина звертає увагу також і на те, що сімейне право виконує не лише регулятивну, а й виховну функцію, надаючи юридичного значення таким категоріям, як любов, повага та взаємна відповідальність. Це дозволяє розглядати окремі порушення сімейних обов'язків як юридично значущу поведінку, що може впливати на правові наслідки, зокрема у сфері припинення сімейних відносин [12, с. 242]. Таким чином, українське законодавство послідовно поєднує конституційно гарантований принцип свободи шлюбу з чітко визначеними майновими наслідками розірвання заручин, що свідчить про нормативно врегульований підхід до відповідних відносин.

З урахуванням проведеного порівняльного аналізу можна констатувати, що попри спільну основу у вигляді принципу свободи шлюбу, правове регулювання наслідків розірвання заручин у різних правових системах суттєво відрізняється. У німецькому праві ці відносини врегульовані на рівні законодавства із чітким визначенням майнових наслідків, тоді як у французькому праві – відсутність спеціальних норм компенсується застосуванням деліктного права та норм про дарування. У праві КНР відповідні наслідки формуються переважно через судову практику та інститут

повернення заручальних подарунків із урахуванням звичаїв. Водночас українське законодавство закріплює нормативно визначений підхід, поєднуючи принцип свободи шлюбу з конкретними майновими наслідками розірвання заручин. Отже, правове регулювання цих відносин варіюється від кодифікованих моделей до гнучких судово-практичних підходів, що зумовлено особливостями правових традицій.

З урахуванням різноманітності підходів до визначення правових наслідків розірвання заручин у національних правових системах постає питання про право, що підлягає застосуванню до таких відносин у разі наявності іноземного елемента. У транскордонних справах сторони можуть бути пов'язані з різними правопорядками. З огляду на це існує необхідність визначення відповідного колізійного регулювання. Одночасно, це ускладнюється відсутністю єдиного підходу до правової природи заручин: у різних правових системах вони можуть розглядатися як сімейні, договірні або деліктні відносини. Така різноманітність підходів безпосередньо впливає на вибір колізійної прив'язки та визначення застосовного права.

У міжнародному приватному праві можна виокремити кілька підходів до кваліфікації заручин. Це свідчить про те, що вибір відповідних колізійних прив'язок та застосовного права визначає, яка саме колізійна норма підлягає застосуванню у конкретній ситуації.

По-перше, заручини можуть розглядатися як сімейно-правові відносини, що передбачає застосування особистого закону сторін (*lex personalis*) відповідно до ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право» [15]. Такий підхід орієнтується на право держави громадянства або місця проживання сторін.

По-друге, у частині майнових наслідків заручини можуть кваліфікуватися як договірні відносини, зокрема у контексті дарування чи інших майнових угод, що встановлює застосування права, визначеного для договірних зобов'язань (*lex contractus*) відповідно до ст. 32 цього Закону [15]. У такому випадку застосовується право, обране сторонами, або право, що має найбільш тісний зв'язок із відповідними правовідносинами.

По-третє, у випадках заподіяння шкоди внаслідок недобросовісного припинення заручин – відносини можуть набувати деліктного характеру, що передбачає застосування права, визначеного для недоговірних зобов'язань (*lex loci delicti*), зокрема відповідно до ст. 49 зазначеного Закону [15]. Такий підхід орієнтується на право держави, у якій мала місце дія або інша обставина, що спричинила шкоду.

Таким чином, множинність підходів до правової кваліфікації заручин викликає варіативність колізійного регулювання та ускладнює визначення застосовного права у конкретній справі. Це може призводити до різних правових результатів залежно від обраної моделі кваліфікації, що актуалізує необхідність комплексного та узгодженого підходу у правозастосовній практиці.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що інститут заручин зазнав істотної трансформації: від правової конструкції, яка у римському праві могла породжувати певні юридичні наслідки, до сучасного інституту, що, як правило, не створює обов'язку укладення шлюбу, але зберігає окремі майнові наслідки. Порівняльний аналіз свідчить про відсутність єдиного підходу до правового регулювання наслідків розірвання заручин: у німецькому праві вони чітко врегульовані на рівні законодавства, у французькому – формуються на основі загальних положень деліктного права та норм про дарування, у праві КНР – значною мірою через судову практику та звичаї, тоді як українське законодавство поєднує конституційний принцип свободи шлюбу з нормативно визначеними майновими наслідками. У контексті міжнародного приватного права встановлено, що ключовим є питання правової кваліфікації заручин, оскільки залежно від обраного підходу можуть застосовуватися різні колізійні прив'язки (*lex personalis*, *lex contractus*, *lex loci delicti*), що вказує на варіативність правових результатів. З урахуванням наведеного, можна дійти висновку, про відсутність уніфікованого підходу до визначення правових наслідків розірвання заручин як у національному, так і в міжнародному вимірі, що зумовлює необхідність подальшого доктринального осмислення та вироблення більш узгоджених підходів у правозастосовній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sütken E. Roma hukukunda nişanlanma, evlenme ve evliliğin sona ermesi. *AndHD*. 2024. Cilt 10, Sayı 1. S. 169–193. DOI: <https://doi.org/10.54699/andhd.1392353>.
2. Digesta Iustiniani. URL: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr> (дата звернення: 19.03.2026).

3. Codex Iustinianus. URL: <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr> (дата звернення: 19.03.2026).
4. Juan Manuel Blanch Nougues. En torno al significado originario de los términos “compromiso” y “engagement” en el derecho y su sentido actual. *Comunicación y Hombre*. 2017. № 14. P. 21–39. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/1294/129453532001.pdf>.
5. Simmonds A. Rings of power: a legal history of the engagement ring in early twentieth-century Australia. *History Australia*. 2024. Vol. 21, № 3. P. 398–415. DOI: <https://doi.org/10.1080/14490854.2024.2375367>.
6. Carter E. R. Adultery Provisions in Matrimonial Agreements. *American University Law Review*. 2024. Vol. 73. P. 679–727. URL: <https://aulawreview.org/wp-content/uploads/2024/03/Carter.pdf>.
7. Walsh A. Property Law-’Til Court Do Us Part: Massachusetts SJC Holds Donor Entitled to Ring Upon Broken Engagement-*Johnson v. Settino*, 245 N.E.3d 196 (Mass. 2024). *Suffolk Journal of Trial and Appellate Advocacy*. 2025. Vol. 31, Iss. 1. P. 63–76. URL: <https://dc.suffolk.edu/jtaa-suffolk/vol31/iss1>.
8. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB): Цивільний кодекс Німеччини. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (дата звернення: 20.03.2026).
9. Code civil: Цивільний кодекс Франції. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/ (дата звернення: 20.03.2026).
10. Civil Code of the People’s Republic of China. Цивільний кодекс КНР. URL: https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/202012/31/content_WS5fedad98c6d0f72576943005.html (дата звернення: 20.03.2026).
11. Provisions of the Supreme People’s Court on Several Issues Concerning the Application of Law in the Trial of Cases Involving Betrothal Gift Disputes (Fa Shi [2024] No. 1). URL: <https://www.chinajusticeobserver.com/a/spc-issues-judicial-interpretation-on-betrothal-gift-disputes> (дата звернення: 20.03.2026).
12. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: історія – кризь серце. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2024. Вип. 78. С. 232–253. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2024.78.232>.
13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
14. Сімейний кодекс України: Кодекс України; Закон від 10.01.2002 № 2947-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 20.03.2026).
15. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 20.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026

© Зубарева А.Є., Грабинський М.І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0